

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון
ירושלים, תמוז התשע"ד, יולי 2014

מקבלי גמלה לילד נכה וקצבה לשירותים מיוחדים 2013

אופיר פינטו

סקרים תקופתיים **260**

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

מקבלי גמלה לילד נכה וקצבה לשירותים מיוחדים 2013

אופיר פינטו

סקרים תקופתיים 260
ירושלים, תמוז התשע"ד, יולי 2014
www.btl.gov.il

פתח דבר

מינהל המחקר והתכנון מציג בזאת חוברת נוספת בסדרת הפרסומים על מקבלי קצבאות נכות מהמוסד לביטוח לאומי, ובה מידע על מקבלי גמלה לילד נכה וקצבה לשירותים מיוחדים.

בסוף שנת 2013 קיבלו את הגמלה לילד נכה 37,965 ילדים ואת הקצבה לשירותים מיוחדים – 42,054. פרסום זה מציג את מאפייניהם של מקבלי הגמלאות הללו בשנת 2013, תוך הבחנה בין המצטרפים החדשים לבין מי שהחלו לקבל אותן בשנים קודמות.

תודתי נתונה לגב' רבקה פריאור, מנהלת אגף מחקרי נכויות במינהל המחקר והתכנון, על תרומתה המקצועית והסיוע במשימה, ולגב' אילת כהן-קלוזנר, מנהלת תחום גמלאות נכויות מיוחדות, אשר תרמה מהידע שלה ומניסיונה המקצועי. כמו כן תודה לגב' מיה עורב-הטל, העורכת הלשונית, ששיפרה את סגנון הכתיבה, ולגב' נירה עמיר, שנשאה בנטל ההדפסה.

ד"ר דניאל גוטליב
סמנכ"ל מחקר ותכנון

תמצית

חוק הביטוח הלאומי מגדיר שלוש קצבאות שונות על-פי קבוצות גיל לאנשים התלויים בעזרת הזולת בביצוע פעולות היומיום: (א) גמלה לילד נכה – לילדים שעדיין לא הגיעו לגיל 18. (ב) קצבה לשירותים מיוחדים לנכים – לבני 18 עד גיל פרישה. (ג) גמלת סיעוד – למי שהגיעו לגיל פרישה. מבחני הזכאות ורמות הגמלה שונים מקבוצה לקבוצה. בסקר זה נתמקד בשתי קבוצות הזכאים הראשונות – ילדים המקבלים גמלה לילד נכה ומקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים.

הגמלה לילד נכה נועדה לסייע למשפחה המטפלת בילד עם צרכים מיוחדים בהוצאות הכרוכות בטיפול האישי והסיעודי הקשה בו או בכל טיפול אחר שנועד לשפר את תפקודו, וכן לעודד אותה לטפל בילד במסגרת הבית והקהילה. בשנתיים האחרונות אנו עדים לעלייה בקצב הגידול במספר הילדים המקבלים את הגמלה, כתוצאה מהרחבת העילות המזכות בגמלה. בדצמבר 2013 הגיע מספרם לכ-38 אלף, שהם על-פי הערכות כ-15% מסך הילדים עם צרכים מיוחדים החיים בישראל.

הקצבה לשירותים מיוחדים משולמת לבני 18 עד גיל הפרישה (ולעתים, לפי בחירתם, גם לאחר גיל הפרישה) והיא מסייעת למי שתלויים בעזרת הזולת בביצוע פעולות היומיום או שזקוקים להשגחה מתמדת למניעת סכנת חיים לעצמם או לאחרים. כ-42 אלף אנשים קיבלו ב-2013 קצבה זו מדי חודש. בשנת 2013 מספר המקבלים הוסיף לגדול בהשוואה לשנים קודמות.

פרסום זה מציג את מאפייניהם של מקבלי קצבאות אלה בשנת 2013, תוך הבחנה בין המצטרפים החדשים בשנת 2013 לבין המקבלים שהחלו לקבל אותן בשנים הקודמות.

תוכן העניינים

עמוד

1	גמלה לילד נכה
1	עיקרי החוק
2	מקבלי הגמלה
8	נתונים נוספים
17	קצבה לשירותים מיוחדים
17	עיקרי החוק
18	מקבלי הקצבה
22	נתונים נוספים
29	נושא לדיון – ילדים עם אוטיזם המקבלים גמלה לילד נכה
33	נספחים
	נספח 1 - שיעורי הגמלה לילד נכה על-פי התקנות
	נספח 2 - אופן קביעת הזכאות לקצבה לשירותים מיוחדים, ישראל ומדינות נבחרות
	נספח 3 - חלוקת מדינת ישראל למחוזות ולנפות

גמלה לילד נכה

עיקרי החוק

הגמלה לילד נכה נועדה לסייע למשפחה המטפלת בילד עם צרכים מיוחדים בהוצאות הכרוכות בטיפול האישי והסיעודי הקשה בו או בכל טיפול אחר שנועד לשפר את תפקודו, וכן לעודד אותה לטפל בילד במסגרת הבית והקהילה.

בתהליך קביעת הזכאות לגמלה שני שלבים: בשלב הראשון, פקיד התביעות מוודא שמתקיימים תנאי הזכאות המקדימים: הילד, כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי, עדיין לא הגיע לגיל 18; הוא ילד של מבוטח (או של מי שהיה מבוטח ונפטר בהיותו תושב ישראל)¹; והוא אינו מוחזק במשפחת אומנה² או במוסד (בתנאי פנימייה שבו ניתנים שירותי ריפוי, סיעוד או שיקום³).

בשלב השני, רופא מומחה ברפואת ילדים בודק מטעם המוסד את הילד וקובע אם מתקיים בו אחד התנאים האלה:

- הילד תלוי בעזרת הזולת: ילד שמלאו לו 3 שנים, וכתוצאה ממחלה, תסמונת, תאונה או מום מלידה הוא תלוי בעזרת הזולת באופן חריג מהמקובל בקרב בני גילו, בביצוע פעולות היומיום (לבישה, אכילה, רחצה, היגיינה אישית וניידות בבית).
- הילד זקוק לנוכחות מתמדת או להשגחה קבועה: ילד שמלאו לו 90 ימים ובשל ליקוי רפואי חמור, מחלה כרונית קשה, הפרעת התנהגות חמורה או פיגור שכלי אי אפשר להשאירו ללא השגחה קבועה או שהוא זקוק לנוכחות מתמדת של הזולת, למניעת סכנת חיים לעצמו או לאחרים.
- לילד ליקוי מיוחד הקבוע בתקנות⁴: עיכוב בהתפתחות, זקוק לסיוע בתקשורת, ירידה בשמיעה, ליקוי ראייה, אוטיזם או פסיכوزה, תסמונת דאון.
- הילד זקוק לטיפול רפואי מיוחד: ילד שמלאו לו 90 ימים ובשל מחלה כרונית הוא זקוק לטיפול רפואי מיוחד.

בשנים האחרונות נעשו כמה שינויים בתחום הגמלה לילד נכה, שהובילו להרחבת מספר הזכאים ולהגדלת הקצבה החודשית המשולמת להם. הבולטים שבהם: (א) יישום המלצות ועדת אור-נוי, שבעקבותיהן גדל מספר העילות המזכות בגמלה. (ב) האחדת התוספת לדמי מחיה ועזרה בלימודים לרמה של 20% מגובה הגמלה המלאה ומתן התוספת לכלל מקבלי הגמלה. (ג) הגדלת הגמלה המשולמת לילדים התלויים לחלוטין בעזרת הזולת.

על-פי תקנות ילד נכה, סכום הגמלה נקבע, לכל סוג ליקוי⁵, כאחוז מקצבת נכות מלאה ליחיד. בעקבות התיקונים שנעשו, יש כיום שלוש רמות זכאות בסיסיות לגמלה: 50%, 100% ו-128%. ילד

¹ רבות ילדים חורגים או מאומצים שטרם מלאו להם 18 שנים.
² משפחת אומנה המחזיקה בילד עם צרכים מיוחדים זכאית לתמיכה ממשרד הרווחה.
³ חוץ ממקרים שהילד מוחזק במוסד והוריו נושאים בכל הוצאות אחזקתו.
⁴ בליקויים אלה ילד זכאי לגמלה מיום לידתו.
⁵ בניגוד לקצבת נכות, המושפעת מאחוזי נכות רפואית ודרגת אי כושר, אין הבדל בין מקבלי גמלה לילד נכה הזכאים בגין אותה עילה (נספח 1).

שמתקיים בו יותר מתנאי זכאות אחד, יהיה זכאי לגמלה אחת בשיעור הגבוה ביותר מביניהן. בשנת 2013 סכום הגמלה החודשית הבסיסית לילד המקבל גמלה בשיעור 100% היה 2,149 ש"ח. ילדים המקבלים גמלה בשיעור 100% או יותר, זכאים לקצבה חודשית נוספת (קח"ן) בשיעור 17% מקצבה מלאה ליחיד – 365 ש"ח לחודש ב-2013.

משפחה שבה שני ילדים או יותר המקבלים גמלה לילד נכה זכאית לגמלה בשיעור מוגדל ב-50% בעבור כל אחד מהילדים (משיעור הגמלה המגיע לכל ילד). משפחות שבהן שני ילדים עם צרכים מיוחדים, אשר אחד מהם אינו זכאי לגמלה (משום שהוא שוהה במוסד או שהוא בן יותר מ-18 ועד הגיעו לגיל 18 שולמה בעבורו גמלה), זכאית אף היא לגמלה בשיעור מוגדל בעבור הילד.

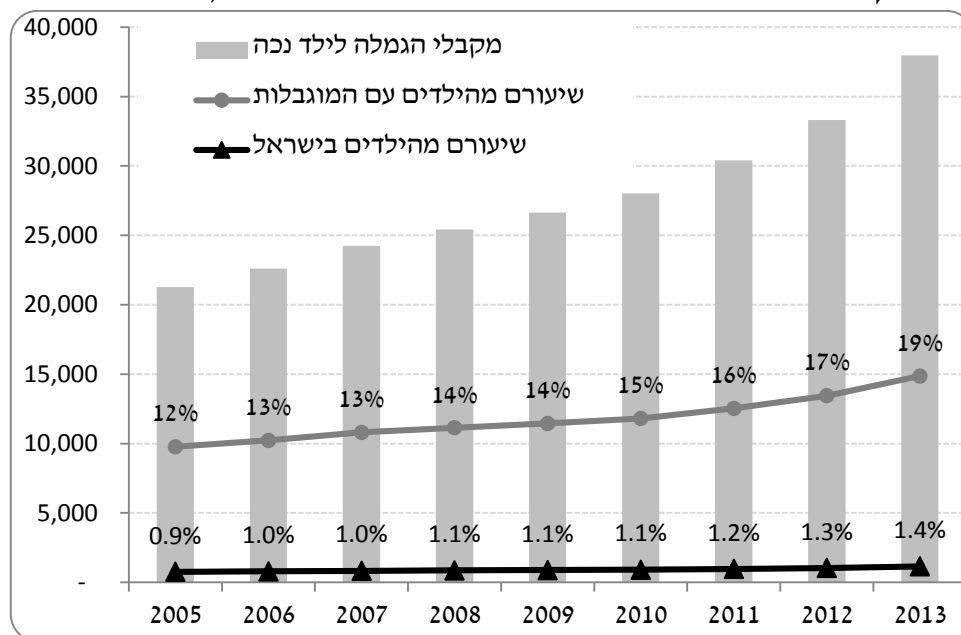
ילדים שמלאו להם 18 ועשויים להיות זכאים לקצבת נכות או לקצבת שר"מ, יוזם בעבורם המוסד תביעה לצורך מיצוי זכויותיהם בגמלאות אלה. במקביל תשלום הגמלה לילד נכה נמשך שלושה חודשים נוספים (לאחר גיל 18), לשם שמירה על רצף תשלומים למשפחה.

מקבלי הגמלה

מחקר ארצי על ילדים עם נכויות בישראל, שנעשה בשנים 1995-1997 בידי הביטוח הלאומי וגויינט-מכון ברוקדייל, העלה כי 7.7% מהילדים בישראל סובלים מבעיית תפקוד כרונית או זקוקים לטיפול רפואי קבוע למשך שנה או יותר. לפי אומדן זה, בדצמבר 2013 חיו בישראל כ-200 אלף ילדים עם צרכים מיוחדים, 37,965 בהם (19%) קיבלו גמלה לילד נכה (תרשים 1) – גידול של 14% לעומת 2012. הסיבה העיקרית לגידול היא החזרת עילת ההשגחה לרשימת העילות המזכות בקצבה (מספר הילדים הזקוקים להשגחה גדל פי 2 בשנה האחרונה).

תרשים 1

מקבלי הגמלה לילד נכה ושיעורם בכלל הילדים עם מוגבלות, 2005-2013

לגידול במספר מקבלי הגמלה ולשינוי בגובה הגמלה השפעה על סך ההוצאה על הגמלה ועל חלקה היחסי מבין כלל גמלאות הנכות: סך הכל בשנת 2013 שולמו 1.2 מיליארד ש"ח לטובת תשלומי קצבאות לילד נכה, שהם כ-10% מסך תשלומי ענף נכות כללית (לוח 1).

לוח 1

מקבלי גמלה לילד נכה, סך התשלומים וחלקם היחסי מבין כלל תשלומי ענף נכות, 2013-2005

סך התשלומים		מקבלי הגמלה לילד נכה	שנה
חלקם היחסי מתשלומי ענף נכות	מספרים מוחלטים (אלפי ש"ח)		
7.8%	697,183	21,257	2005
7.8%	736,095	22,601	2006
7.9%	776,297	24,248	2007
7.9%	803,397	25,418	2008
8.0%	847,937	26,633	2009
8.2%	907,258	28,016	2010
8.6%	960,491	30,396	2011
9.2%	1,095,977	33,308	2012
9.9%	1,213,129	37,965	2013

על-פי הגדרות הזכאות, לגמלה לילד נכה זכאי ילד שתפקודו חורג במידה ניכרת מהרגיל אצל בני גילו⁶. מאחר שבכל גיל מצופה מהילד לבצע פעולות שונות, קביעות רבות הן זמניות ותביעות רבות מוגשות עם סיום תקופת הנכות הזמנית שנקבעה. למרות זאת, הביטוח הלאומי פועל כדי להגדיל את שיעור הקביעות הצמיתות, במטרה לצמצם את מספר הפעמים שעל הילדים להתייצב בפני ועדות רפואיות.

בסך הכל טופלו ב-2013 24,591 תביעות, 5% יותר מב-2012, ו-58% בהן היו תביעות חוזרות. כ-19 אלף בקשות הועברו לוועדות הרפואיות ונדונו שם בידי רופאי המוסד, כאשר במוצע התקיימו כ-1.2 דיונים לכל בקשה (לוח 2).

לוח 2

בקשות, דיונים וועדות רפואיות שהתקיימו בתחום ילד נכה, 2013

ועדות	דיונים	בקשות	דרג דיון
11,237	23,560	18,943	סך הכל
9,709	20,988	16,623	דרג ראשון
1,528	2,572	2,320	דרג שני – עררים

⁶ כתוצאה מהתפתחותו הטבעית של הילד, השפעת המוגבלות מורגשת בעיקר בהיותו פעוט וקטנה ככל שהוא מתבגר.

מקבלי הגמלה לילד נכה נחלקים לארבע קבוצות: ילדים התלויים בזולת, ילדים הזקוקים לנוכחות או להשגחה, ילדים עם ליקוי מיוחד וילדים הזקוקים לטיפול מיוחד. קבוצת הילדים הזקוקים לנוכחות או להשגחה כמעט הכפילה את עצמה בשנת 2013 בעקבות שינוי החקיקה שהתקבל בכנסת לקראת סוף 2012.

לוח 3

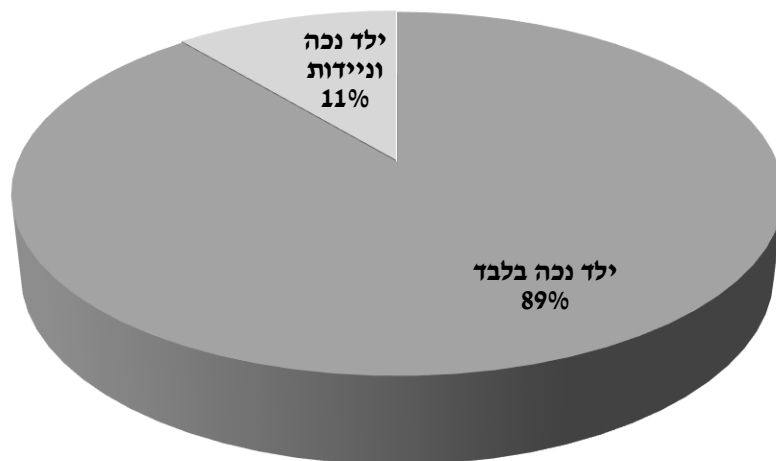
מקבלי גמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה ועילת הזכאות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		עילת הזכאות
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	7,572	100	30,393	100	37,965	סך הכל
5.2	391	24.7	7,502	20.8	7,893	ילדים
3.6	269	7.8	2,384	7.0	2,653	התלויים
1.6	122	16.8	5,118	13.8	5,240	בזולת
31.7	2,400	13.0	3,960	16.8	6,360	תלות לחלוטין בזולת
39.8	3,013	48.8	14,827	47.0	17,840	ילדים הזקוקים לנוכחות או להשגחה – סך הכל
5.6	423	12.2	3,705	10.9	4,128	ילדים
23.8	1,802	28.6	8,706	27.7	10,508	סך הכל
1.8	133	3.2	980	2.9	1,113	ליקוי שמיעה
2.4	183	0.7	219	1.1	402	ספקטרום האוטיזם
4.9	373	0.7	217	1.6	590	ליקוי ראייה
1.3	99	3.3	1,000	2.9	1,099	סיוע בתקשורת
23.4	1,768	13.5	4,104	15.5	5,872	עיכוב בהתפתחות
2.6	193	0.8	227	1.1	420	תסמונת דאון
4.9	374	1.1	329	1.9	703	ילדים
0.4	29	0.4	121	0.4	150	הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד
2.6	196	1.8	548	2.0	744	ליקוי בגפיים
0.5	35	1.2	376	1.1	411	מחלה ממארת
1.0	75	0.4	131	0.5	206	ליקוי בעצמות
2.6	194	1.3	390	1.5	584	שלושה טיפולים
0.0	3	0.2	69	0.2	72	תסמונת נדירה
1.1	85	1.1	325	1.1	410	טיפול נשימתי
1.5	114	1.6	488	1.6	602	הזנה תוך גופית
6.2	470	3.6	1,100	4.1	1,570	דחף בלתי נשלט לאכילה
						ליקוי בדרכי השתן
						בדיקות תכופות מחוץ לבית
						סוכרת

משנת 1999, ילדים בני 3 ויותר המקבלים גמלה ושיעור מוגבלותם בניידות הוא 80% לפחות או שוועדה רפואית קבעה שהם זקוקים לכיסא גלגלים ומשתמשים בו, זכאים לקבל גם גמלת ניידות. משפחה שבה שני ילדים או יותר, שלכל אחד מהם נקבעו 80% מוגבלות בניידות לפחות או שנקבע כי הם אינם מסוגלים ללכת בכוחות עצמם, והם מתגוררים באותה דירה, עשויה להיות זכאית

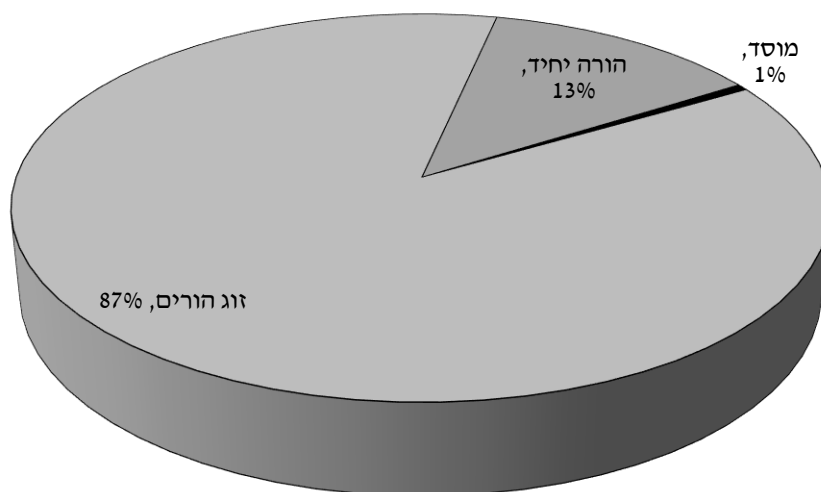
להטבות לפי הסכס הננידות גם אם טרם מלאו להם 3 שנים. בדצמבר 2013 קיבלו 4,211 ילדים (כ- 11% מכלל מקבלי הגמלה) שתי גמלאות בו-זמנית (תרשים 2).

תרשים 2
מקבלי גמלאות נכות לפי גמלה, דצמבר 2013

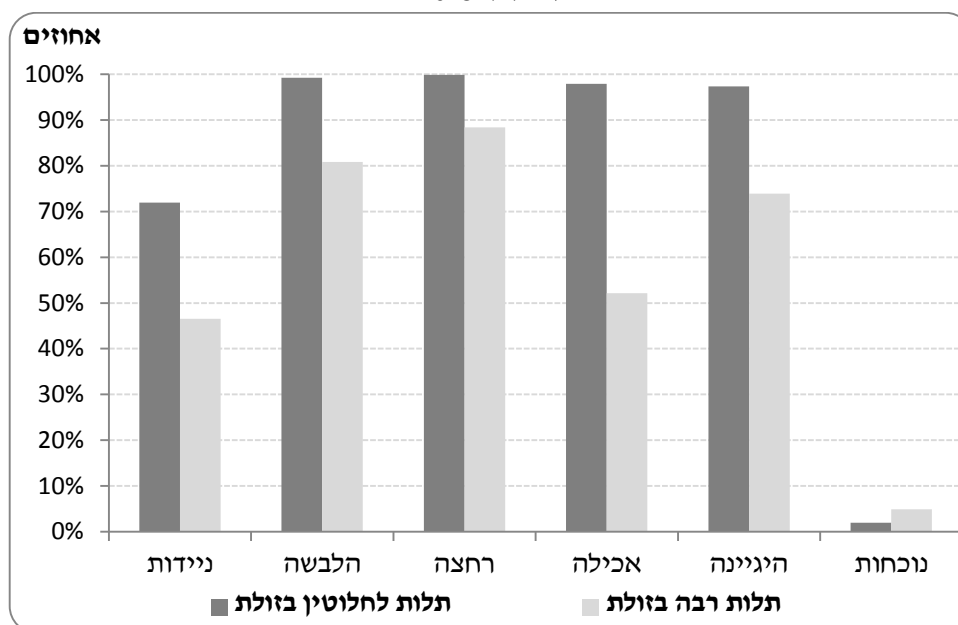
הגמלה לילד נכה משולמת למי שבהחזקתו או בהשגחתו נמצא הילד הזכאי לה. 99% מהילדים נמצאים בהשגחה של אחד מהוריהם לפחות, כ-13% מהם ילדים במשפחה חד-הורית, בדרך כלל אם יחידנית (תרשים 3).

תרשים 3
מקבלי גמלה לילד נכה לפי מקבל הגמלה, דצמבר 2013

מידת התלות של הילד בעזרת הזולת נקבעת על-פי תפקודו בחמישה תחומים יומיומיים בכפוף לסולם של כף (ADL) – ניידות בתוך הבית, הלבשה, רחצה, אכילה והיגיינה אישית, וכן על-פי מידת הזדקקותו לנוכחות של הזולת כדי למנוע סכנת חיים לעצמו או לזולתו. כמעט כל הילדים המוגדרים כתלויים לחלוטין בזולת נזקקים לעזרה בפעולות בהלבשה, רחצה, אכילה והיגיינה וכ-70% גם בניידות בבית (תרשים 4). יתר על כן, מלבד בפעולת האכילה (שבה הם מקבלים 2 נקודות מתוך 3 אפשריות), רובם מקבלים בסעיפים אלה את הניקוד הגבוה ביותר האפשרי – דבר המלמד על הקושי העצום שמטיל הטיפול בילדים אלה על הוריהם.

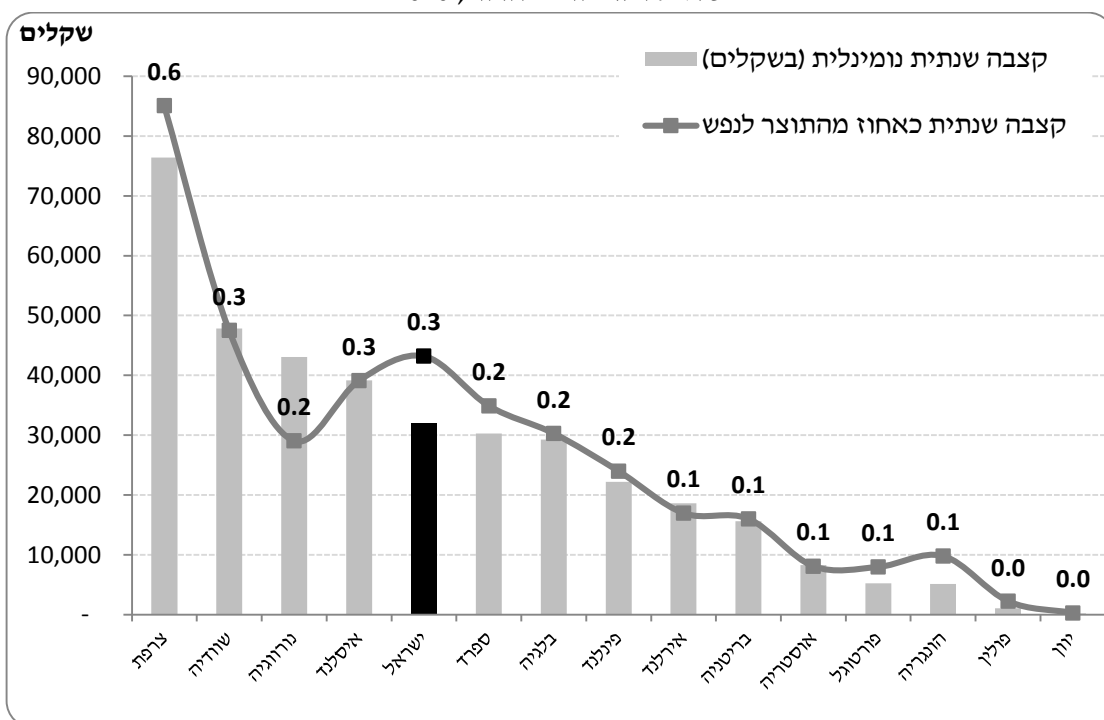
תרשים 4
שיעור הילדים התלויים בזולת הנדרשים לעזרה בכל אחת מפעולות היומיום,
דצמבר 2013

טיפול בילד עם צרכים מיוחדים מקשה על ההורים, וטיפול ביותר מילד נכה אחד מקשה שבעתיים. כיום יש 2,212 משפחות שבהן יותר מילד אחד המקבל גמלה לילד נכה (בסך הכל 6,058 ילדים) וב-280 מהן יש שלושה ילדים לפחות עם צרכים מיוחדים. התפלגות הליקויים השכיחים אצל אותם ילדים מעלה כי ב-22% מהמשפחות הילדים סובלים מבעיות שמיעה, ב-24% שני ילדים או יותר עם אוטיזם, בכ-5% ילדים עם ליקוי ראייה וב-34% הילדים תלויים בעזרת הזולת או זקוקים לנוכחות קבועה.

בשנת 2010 עשה הביטוח הלאומי⁷ השוואה של מערכת הביטחון הסוציאלי בישראל למדינות ה-OECD, וממנה עלה כי במחצית ממדינות הארגון אין כלל תגמול מיוחד לילדים עם צרכים מיוחדים. יתרה מכך, בהשוואה למדינות שמשלמות קצבה לילדים עם צרכים מיוחדים, גובה הגמלה הריאלי לילדים נכים בישראל, המחושב כאחוז מהתוצר השנתי לנפש, גבוה ממרבית המדינות חוץ מצרפת ושוודיה (תרשים 5).

תרשים 5
הקצבה השנתית המשולמת לילדים נכים, נומינלית (ש"ח) וכאחוז מהתוצר לנפש, ישראל ומדינות נבחרות, 2010

⁷ ז'ק בנדלק ואחרים (2010). מערכת הביטחון הסוציאלי במבט בינלאומי: ישראל ומדינות ה-OECD 2009.

נתונים נוספים

- שליש ממקבלי הגמלה לילד נכה הם בניס – מספר הבנים עם אוטיזם גבוה פי 5 ממספר הבנות עם אוטיזם.
- כשליש ממקבלי הגמלה הצטרפו למערכת עוד לפני שמלאו להם 3 שנים.
- לאור השינויים שהתקבלו בעקבות המלצות ועדת אור-נוי, כ-74% מן המקבלים זכאים לגמלה בשיעור של 100% ויותר (לא כולל התוספת המשולמת למשפחה שבה יותר מילד נכה אחד).
- כ-4% ממקבלי הגמלה מעסיקים עובד זר אחד לפחות בביתם.
- מבין הילדים שבביתם מועסק עובד זר, 58% זכאים לקצבה כתלויים לחלוטין בזולת ו-19% בגלל אוטיזם.
- ל-6,058 ילדים משולמת תוספת כיוון שבמשפחתם יש יותר מילד נכה אחד. הליקויים הבולטים של ילדים אלה הם בעיות שמיעה או אוטיזם.
- ל-20% ממקבלי הגמלה נקבעה השנה בפעם הראשונה זכאות לגמלה. זכאותם של כ-18% נוספים נבדקה השנה מחדש.

לוח 4

מקבלי גמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה ונפת מגורים

(מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		נפה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	7,572	100	30,393	100	37,965	סך הכל
12.9	974	14.6	4,435	14.3	5,409	ירושלים
14.4	1,087	13.0	3,938	13.2	5,025	תל אביב
6.0	456	5.8	1,759	5.8	2,215	חיפה
4.4	334	3.5	1,055	3.7	1,389	אשקלון
11.3	856	10.9	3,315	11.0	4,171	באר שבע
0.4	27	0.4	131	0.4	158	גולן
4.2	321	4.9	1,497	4.8	1,818	השרון
4.9	369	4.7	1,440	4.8	1,809	חדרה
5.6	424	5.1	1,557	5.2	1,981	יהודה ושומרון
5.7	433	5.9	1,803	5.9	2,236	יזרעאל
1.5	110	1.5	461	1.5	571	כינרת
6.9	523	7.7	2,343	7.6	2,866	עכו
7.3	552	7.5	2,282	7.5	2,834	פתח תקוה
1.5	115	1.4	420	1.4	535	צפת
8.7	657	9.0	2,723	8.9	3,380	רחובות
4.4	334	4.1	1,234	4.1	1,568	רמלה

לוח 5

מקבלי הגמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה, מין וגיל
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		גיל	מין
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	7,572	100	30,393	100	37,965		סך הכל
65.1	4,927	65.0	19,754	65.0	24,681		בנים
17.0	1,286	1.5	461	4.6	1,747		עד גיל 3
18.2	1,379	10.1	3,056	11.7	4,435		5-3
12.8	967	18.3	5,550	17.2	6,517		9-6
9.9	753	18.3	5,575	16.7	6,328		13-10
7.2	542	16.8	5,112	14.9	5,654		17-14
34.9	2,645	35.0	10,639	35.0	13,284		בנות
11.0	835	1.3	383	3.2	1,218		עד גיל 3
7.6	574	5.5	1,680	5.9	2,254		5-3
6.2	470	8.6	2,603	8.1	3,073		9-6
5.1	389	10.0	3,029	9.0	3,418		13-10
5.0	377	9.7	2,944	8.8	3,321		17-14

לוח 6

מקבלי גמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה, מין וגיל בעת ההצטרפות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		גיל הצטרפות	מין
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	7,572	100	30,393	100	37,965		סך הכל
65.1	4,927	65.0	19,754	65.0	24,681		בנים
27.7	2,099	38.8	11,779	36.6	13,878		עד גיל 3
12.0	912	13.9	4,213	13.5	5,125		5-3
12.1	915	8.5	2,585	9.2	3,500		9-6
8.4	632	3.3	1,001	4.3	1,633		13-10
4.9	369	0.6	176	1.4	545		17-14
34.9	2,645	35.0	10,639	35.0	13,284		בנות
15.0	1,134	22.6	6,866	21.1	8,000		עד גיל 3
5.7	431	6.3	1,914	6.2	2,345		5-3
5.9	449	3.9	1,185	4.3	1,634		9-6
4.9	368	1.9	561	2.5	929		13-10
3.5	263	0.4	113	1.0	376		17-14

לוח 7

מקבלי גמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה, קבוצת זכאות וגיל בעת ההצטרפות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		גיל הצטרפות	קבוצת זכאות
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	7,572	100	30,393	100	37,965		סך הכל
5.2	391	24.7	7,502	20.8	7,893	סך הכל	ילדים
1.1	83	17.1	5,190	13.9	5,273	עד גיל 3	התלויים בזולת
1.5	113	4.6	1,408	4.0	1,521	5-3	
1.1	83	2.3	689	2.0	772	9-6	
0.7	54	0.6	177	0.6	231	13-10	
0.8	58	0.1	38	0.3	96	17-14	
31.7	2,400	13.0	3,960	16.8	6,360	סך הכל	ילדים הזקוקים לנוכחות או השגחה
9.1	692	5.9	1,784	6.5	2,476	עד גיל 3	
6.9	523	3.4	1,041	4.1	1,564	5-3	
8.6	652	2.6	797	3.8	1,449	9-6	
4.7	357	1.0	298	1.7	655	13-10	
2.3	176	0.1	40	0.6	216	17-14	
39.8	3,013	48.8	14,827	47.0	17,840	סך הכל	ילדים עם ליקוי מיוחד
22.4	1,696	30.5	9,271	28.9	10,967	עד גיל 3	
6.6	499	9.8	2,990	9.2	3,489	5-3	
4.7	357	5.5	1,668	5.3	2,025	9-6	
3.5	265	2.5	751	2.7	1,016	13-10	
2.6	196	0.5	147	0.9	343	17-14	
23.4	1,768	13.5	4,104	15.5	5,872	סך הכל	ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד
10.1	762	7.9	2,400	8.3	3,162	עד גיל 3	
2.8	208	2.3	688	2.4	896	5-3	
3.6	272	2.0	616	2.3	888	9-6	
4.3	324	1.1	336	1.7	660	13-10	
2.7	202	0.2	64	0.7	266	17-14	

לוח 8

מקבלי גמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה, מיו ועילת הזכאות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		סיבת זכאות	מין
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	7,572	100	30,393	100	37,965	סך הכל	בנים
65.1	4,927	65.0	19,754	65.0	24,681	סך הכל	
0.8	61	1.1	327	1.0	388	בדיקות תכופות מחוץ	
0.0	10-מ	0.1	28	0.1	31	דחף בלתי נשלט לאכילה	
1.4	108	0.7	206	0.8	314	הזנה תוך-גופית	
0.6	43	0.2	73	0.3	116	טיפול נשימתי	
1.5	116	0.5	138	0.7	254	ליקוי בגפיים	
0.7	51	0.6	169	0.6	220	ליקוי בדרכי השתן	
0.2	18	0.2	59	0.2	77	ליקוי בעצמות	
1.0	74	1.9	564	1.7	638	ליקוי ראייה	
3.0	225	6.5	1,969	5.8	2,194	ליקוי שמיעה	
2.8	214	0.6	195	1.1	409	מחלה ממארת	
20.5	1,550	8.4	2,545	10.8	4,095	נוכחות או השגחה קבועה	
1.7	127	0.5	146	0.7	273	סיוע בתקשורת	
3.1	232	1.9	575	2.1	807	סוכרת	
19.6	1,486	23.9	7,271	23.1	8,757	ספקטרום האוטיות	
2.7	201	0.4	105	0.8	306	עיכוב בהתפתחות	
1.4	103	1.1	322	1.1	425	שלושה טיפולים	
0.9	70	9.7	2,932	7.9	3,002	תלות לחלוטין בזולת	
2.2	169	4.7	1,426	4.2	1,595	תלות רבה בזולת	
0.8	57	1.7	506	1.5	563	תסמונת דאון	
0.3	19	0.7	198	0.6	217	תסמונת נדירה	
34.9	2,645	35.0	10,639	35.0	13,284	סך הכל	בנות
0.7	53	0.5	161	0.6	214	בדיקות תכופות מחוץ	
.	.	0.1	41	0.1	41	דחף בלתי נשלט לאכילה	
1.1	86	0.6	184	0.7	270	הזנה תוך-גופית	
0.4	32	0.2	58	0.2	90	טיפול נשימתי	
1.0	77	0.3	89	0.4	166	ליקוי בגפיים	
0.5	34	0.5	156	0.5	190	ליקוי בדרכי השתן	
0.2	11	0.2	62	0.2	73	ליקוי בעצמות	
0.8	59	1.4	416	1.3	475	ליקוי ראייה	
2.6	198	5.7	1,736	5.1	1,934	ליקוי שמיעה	
2.1	160	0.4	134	0.8	294	מחלה ממארת	
11.2	850	4.7	1,415	6.0	2,265	נוכחות או השגחה קבועה	
0.7	56	0.2	73	0.3	129	סיוע בתקשורת	
3.1	238	1.7	525	2.0	763	סוכרת	
4.2	316	4.7	1,435	4.6	1,751	ספקטרום האוטיות	
2.3	172	0.4	112	0.8	284	עיכוב בהתפתחות	
1.2	93	0.7	226	0.8	319	שלושה טיפולים	
0.7	52	7.2	2,186	5.9	2,238	תלות לחלוטין בזולת	
1.3	100	3.2	958	2.8	1,058	תלות רבה בזולת	
0.6	42	1.6	494	1.4	536	תסמונת דאון	
0.2	16	0.6	178	0.5	194	תסמונת נדירה	

לוח 9

מקבלי גמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה ועילת זכאות

(מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		עילת הזכאות
אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
100	7,572	100	30,393	100	37,965	סך הכל
10.3	780	18.0	5,462	16.4	6,242	P.D.D.
10.9	824	8.7	2,656	9.2	3,480	אוטיזם
0.1	פחות מ-10	0.0	פחות מ-10	0.0	פחות מ-10	אורטורסטומיה
0.0	פחות מ-10	0.1	40	0.1	43	אימונוסופרסיה-מחלה משנית
0.2	14	0.1	19	0.1	33	ארבעה טיפולים משתי מחלות
0.6	42	0.3	83	0.3	125	בדיקות דם מחוץ לבית
0.2	11	0.1	19	0.1	30	גיגיונסטומיה
0.8	61	0.6	174	0.6	235	גסטרוסטומיה
0.0	פחות מ-10	0.2	69	0.2	72	דחף בלתי נשלט לאכילה
0.0	פחות מ-10	0.0	פחות מ-10	0.0	פחות מ-10	דלקות כרוניות בעצמות
0.9	71	0.3	95	0.4	166	האכלה ממושכת
0.5	39	0.2	71	0.3	110	הזנה טיפתית בזונדה
0.2	12	0.1	31	0.1	43	הזנה תוך ורידית
0.9	65	0.3	75	0.4	140	המשך תשלום מחלה ממארת
0.1	פחות מ-10	0.0	10	0.0	14	העדר גפיים
0.4	33	0.9	287	0.8	320	הפרעות בכליות ובדרכי השתן
24.4	1,846	6.1	1,857	9.8	3,703	זקוק להשגחה
0.2	17	0.3	83	0.3	100	חוסר תפקוד בשתי הגפיים
4.8	362	11.8	3,592	10.4	3,954	חרשות
0.5	34	0.2	71	0.3	105	טיפול אימונוסופרסיבי
1.0	75	0.4	131	0.5	206	טיפול נשימתי
0.7	51	0.5	145	0.5	196	כבד ראייה
0.8	61	0.4	113	0.5	174	כבד שמיעה
1.1	82	2.8	835	2.4	917	ליקוי ראייה
3.5	268	0.4	111	1.0	379	מחלה ממארת
0.1	פחות מ-10	0.1	32	0.1	36	מחלה משנית לסרטן
2.6	198	4.7	1,418	4.3	1,616	נוכחות מתמדת
2.4	183	0.7	219	1.1	402	סיוע בתקשורת
6.2	470	3.6	1,100	4.1	1,570	סוכרת
4.9	373	0.7	217	1.6	590	עיכוב התפתחותי
1.0	72	1.3	405	1.3	477	עירוים
2.6	198	1.9	588	2.1	786	פסיכוזה
0.1	פחות מ-10	0.0	פחות מ-10	0.0	12	ציסטסטומיה
0.6	42	0.1	28	0.2	70	קולוסטומיה
0.4	27	0.4	119	0.4	146	שברים פתולוגיים בעצמות
4.5	338	1.3	400	1.9	738	שלושה טיפולים כולל השגחה
1.7	132	1.7	515	1.7	647	שלושה טיפולים לא כולל השגחה
0.2	18	0.9	285	0.8	303	שלושה סעיפי כולל נוכחות
0.6	45	0.0	12	0.2	57	שלושה סעיפים כולל אשפוז
0.1	פחות מ-10	0.0	פחות מ-10	0.0	פחות מ-10	שלושה סעיפים כולל מייצבי לחץ דם
3.6	269	7.8	2,384	7.0	2,653	תלות במידה רבה בזולת
1.6	122	16.8	5,118	13.8	5,240	תלות לחלוטין בזולת
1.3	99	3.3	1,000	2.9	1,099	תסמונת דאון
0.5	35	1.2	376	1.1	411	תסמונת נדירה
2.3	172	0.4	134	0.8	306	תפקוד לקוי בשתי גפיים

לוח 10

מקבלי גמלה לילד נכה לפי ותק בקצבה, קבוצת זכאות ושיעור גמלה בסיסי⁸
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		שיעור גמלה בסיסי	קבוצת זכאות
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	7,572	100	30,393	100	37,965		סך הכל
41.2	3,116	22.2	6,745	26.0	9,861		50% סך כל
3.6	269	7.8	2,384	7.0	2,653	ילדים התלויים בעזרת הזולת	
24.4	1,846	6.0	1,815	9.6	3,661	ילדים הזקוקים לנוכחות ו/או להשגחה קבועה	
4.8	366	4.4	1,325	4.5	1,691	ילדים עם ליקוי מיוחד	
8.4	635	4.0	1,222	4.9	1,857	ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד	
57.2	4,334	61.0	18,530	60.2	22,864		100% סך הכל
7.3	554	7.1	2,145	7.1	2,699	ילדים הזקוקים לנוכחות ו/או להשגחה קבועה	
35.0	2,647	44.4	13,502	42.5	16,149	ילדים עם ליקוי מיוחד	
15.0	1,133	9.5	2,882	10.6	4,015	ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד	
1.6	122	16.8	5,118	13.8	5,240	ילדים התלויים בעזרת הזולת	128%

לוח 11

מקבלי גמלה לילד נכה שפנו לרשות ההגירה לפי ותק בקצבה, שיעור הגמלה הבסיסי
והעסקת עובד זר (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		העסקת עובד זר	שיעור גמלה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	פחות מ-10	100	1,573	100	1,580		סך הכל
.	.	3.8	59	3.7	59		50% סך הכל
.	.	2.9	46	2.9	46	מעסיקים עובד זר	
.	.	0.8	13	0.8	13	יש היתר לעובד זר	
71.4	פחות מ-10	39.4	619	39.5	624		100% סך הכל
28.6	פחות מ-10	28.3	445	28.3	447	מעסיקים עובד זר	
42.9	פחות מ-10	11.1	174	11.2	177	יש היתר לעובד זר	
28.6	פחות מ-10	56.9	895	56.8	897		128% סך הכל
.	.	42.5	669	42.3	669	מעסיקים עובד זר	
28.6	פחות מ-10	14.4	226	14.4	228	יש היתר לעובד זר	

⁸ לא כולל תוספת בגין לימודים ותוספת משפחה.

לוח 12

מקבלי גמלה לילד נכה המעסיקים עובד זר לפי ותק בקצבה ועילת הזכאות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		עילת הזכאות
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	פחות מ-10	100	1,164	100	1,166	סך הכל
50.0	פחות מ-10	0.5	פחות מ-10	0.6	פחות מ-10	בדיקות תכופות מחוץ לבית
.	.	0.3	פחות מ-10	0.3	פחות מ-10	דחף בלתי נשלט לאכילה
.	.	2.0	23	2.0	23	הזנה תוך גופית
.	.	0.9	10	0.9	10	טיפול נשימתי
.	.	0.3	פחות מ-10	0.3	פחות מ-10	ליקוי בגפיים
.	.	1.8	21	1.8	21	ליקוי בדרכי השתן
.	.	0.1	פחות מ-10	0.1	פחות מ-10	ליקוי בעצמות
.	.	1.6	19	1.6	19	ליקוי ראייה
.	.	2.5	29	2.5	29	ליקוי שמיעה
.	.	0.3	פחות מ-10	0.3	פחות מ-10	מחלה ממארת
.	.	7.7	90	7.7	90	נוכחות ו/או השגחה קבועה
.	.	0.1	פחות מ-10	0.1	פחות מ-10	סיוע בתקשורת
.	.	0.6	פחות מ-10	0.6	פחות מ-10	סוכרת
50.0	פחות מ-10	19.0	221	19.0	222	ספקטרום האוטיזם
.	.	1.2	14	1.2	14	שלושה טיפולים
.	.	57.8	673	57.7	673	תלות לחלוטין בזולת
.	.	1.5	17	1.5	17	תלות רבה בזולת
.	.	0.5	פחות מ-10	0.5	פחות מ-10	תסמונת דאון
.	.	1.3	15	1.3	15	תסמונת נדירה

לוח 13

מקבלי גמלה לילד נכה הזכאים לתוספת משפחה, לפי ותק בקצבה ועילת הזכאות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		עילת הזכאות
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	736	100	5,322	100	6,058	סך הכל
23.2	171	22.3	1,189	22.5	1,360	ספקטרום האוטיזם
13.7	101	23.6	1,255	22.4	1,356	ליקוי שמיעה
33.6	247	12.2	650	14.8	897	נוכחות ו/או השגחה קבועה
2.5	18	15.3	814	13.7	832	תלות לחלוטין בזולת
2.6	19	7.2	382	6.6	401	תלות רבה בזולת
3.5	26	5.1	271	4.9	297	ליקוי ראייה
2.7	20	2.6	136	2.6	156	שלושה טיפולים
3.0	22	2.3	123	2.4	145	סוכרת
2.0	15	2.2	118	2.2	133	בדיקות תכופות מחוץ לבית
1.8	13	1.3	69	1.4	82	ליקוי בעצמות
0.1	פחות מ-10	1.4	73	1.2	74	תסמונת נדירה
0.4	פחות מ-10	1.1	57	1.0	60	תסמונת דאון
4.1	30	0.5	29	1.0	59	עיכוב התפתחותי
2.9	21	0.7	36	0.9	57	סיוע בתקשורת
1.4	10	0.9	45	0.9	55	הזנה תוך גופית
1.0	פחות מ-10	0.4	20	0.5	27	ליקוי בגפיים
1.0	פחות מ-10	0.3	17	0.4	24	מחלה ממארת
0.1	פחות מ-10	0.4	21	0.4	22	ליקוי בדרכי השתן
0.5	פחות מ-10	0.2	13	0.3	17	טיפול נשימתי
.	.	0.1	פחות מ-10	0.1	פחות מ-10	דחף בלתי נשלט לאכילה

לוח 14

**מקבלי גמלה לילד נכה שזכאותם אושרה או חודשה השנה, לפי ותק בקצבה
והסניף המטפל (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		סניף
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	7,572	100	7,015	100	14,587	סך הכל
13.9	1,053	13.9	977	13.9	2,030	ירושלים
2.5	187	2.5	173	2.5	360	תל אביב
3.8	287	3.3	234	3.6	521	חיפה
3.0	226	2.8	196	2.9	422	אשדוד
3.1	234	3.1	214	3.1	448	אשקלון
11.2	850	11.9	832	11.5	1,682	באר שבע
3.1	236	3.0	212	3.1	448	בני ברק
4.9	374	4.9	344	4.9	718	חדרה
2.7	206	2.1	145	2.4	351	חולון
3.4	257	3.7	260	3.5	517	טבריה
2.5	192	2.3	159	2.4	351	יפו
3.7	280	3.9	273	3.8	553	כפר סבא
1.9	141	1.8	124	1.8	265	כרמיאל
3.1	235	3.5	247	3.3	482	נהריה
5.0	381	7.2	504	6.1	885	נצרת
4.0	305	3.9	274	4.0	579	נתניה
2.6	194	2.6	181	2.6	375	עפולה
5.7	428	5.6	390	5.6	818	פתח תקוה
2.3	170	2.1	144	2.2	314	קריות
1.9	146	2.4	170	2.2	316	ראשון לציון
5.2	393	4.5	312	4.8	705	רחובות
7.9	601	6.7	467	7.3	1,068	רמלה
2.6	196	2.6	183	2.6	379	רמת גן

הקצבה לשירותים מיוחדים

עיקרי החוק

הקצבה לשירותים מיוחדים (להלן שר"מ) משולמת למבוטחים הזקוקים לעזרה של אדם אחר בפעולות היום-יום (לבישה, אכילה, רחצה, ניידות וכיו"ב), או שהם זקוקים להשגחה מתמדת למניעת סכנת חיים לעצמם או לאחרים.⁹

לקצבה עשויים להיות זכאים מי שמתגוררים בארץ ושלא הגיעו לגיל פרישה לפני שהוגשה התביעה אם מתקיימים בהם התנאים האלה:

- מקבלי קצבת נכות – אם שיעור הנכות הרפואית שלהם הוא 60% ויותר (בסעיפי הליקוי המוכרים לשר"מ) והם אינם מקבלים קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על פי חוק אחר.
- מי שנזקק לדיאליזה (לפחות פעמיים בשבוע) או מי שעובר טיפול אקטיבי במחלות אונקולוגיות ותלוי בעזרת הזולת או מי שהושתל בגופו איבר (כליה, לב, לבלב, ריאה, כבד) או שעבר השתלת מוח עצם עצמית או מתורם זר.
- עיוורים שנקבעה להם נכות רפואית של 90% לפחות, והם מתגוררים לבדם או עם בן זוג עיוור או שלהם גם חירשות בשיעור 50% ויותר.
- מי שאינם מקבלים קצבת נכות כללית, אם מתקיים בהם אחד משני התנאים האלה: (א) נקבעה להם נכות רפואית בשיעור של 75% לפחות והכנסתם החודשית מעבודה איננה גבוהה מ-5 פעמים השכר הממוצע (44,140 ש"ח בשנת 2013), ובתנאי שהם אינם מקבלים קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על פי חוק אחר. (ב) עולים חדשים (המחזיקים בתעודת עולה), שעדיין לא חלפה שנה ממועד עלייתם ארצה.

מקבל הטבות על-פי הסכם הניידות יהיה זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים רק אם ועדה רפואית קבעה כי הוא מוגבל בניידות בשיעור 100% או שהוא מרותק לכיסא גלגלים או זקוק ומשתמש בו. מי שהיה זכאי לקצבה לפני שהגיע לגיל פרישה, זכאי בהגיעו לגיל זה, לבחור בין המשך קבלת קצבת שר"מ לבין קבלת גמלת סיעוד. מי שמאושפז במוסד שניתנים בו שירותי רפואה, סיעוד או שיקום אינו זכאי לקצבה.

גובה הקצבה נקבע יחסית לקצבת נכות מלאה ליחיד (25% מהסכום הבסיסי), ומשולמת עליה גם תוספת (קצבה חודשית נוספת, להלן קח"ן).

לקצבה שלוש רמות, הנקבעות בהתאם למידת התלות של הנכה בעזרת הזולת (כל הסכומים נכונים ל-2013¹⁰):

⁹ בדומה לתנאי הזכאות לפי חוק ביטוח סיעוד סעיף 223 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995.

¹⁰ השיעורים תקפים מינואר 2009. עד אז שיעורי הקצבה היו 50%, 100% ו-150% מקצבת נכות מלאה ליחיד.

- מי שזקוק לעזרה רבה בעשיית רוב פעולות היומיום ברוב שעות היממה זכאי לקצבה בסיסית בגובה 50% מקצבת נכות מלאה ולקח"ן בשיעור 14% – סך הכל 1,376 ש"ח.
- מי שזקוק לעזרה רבה בעשיית כל פעולות היומיום ברוב שעות היממה זכאי לקצבה בשיעור של 105% ולקח"ן בשיעור 28.5% – סך הכל 2,868 ש"ח.
- מי שתלוי לחלוטין באדם אחר בעשיית כל פעולות היומיום בכל שעות היממה זכאי לקצבה בסיסית בשיעור 175% מקצבת נכות מלאה ולקח"ן בשיעור 42.5% – סך הכל 4,676 ש"ח בחודש.

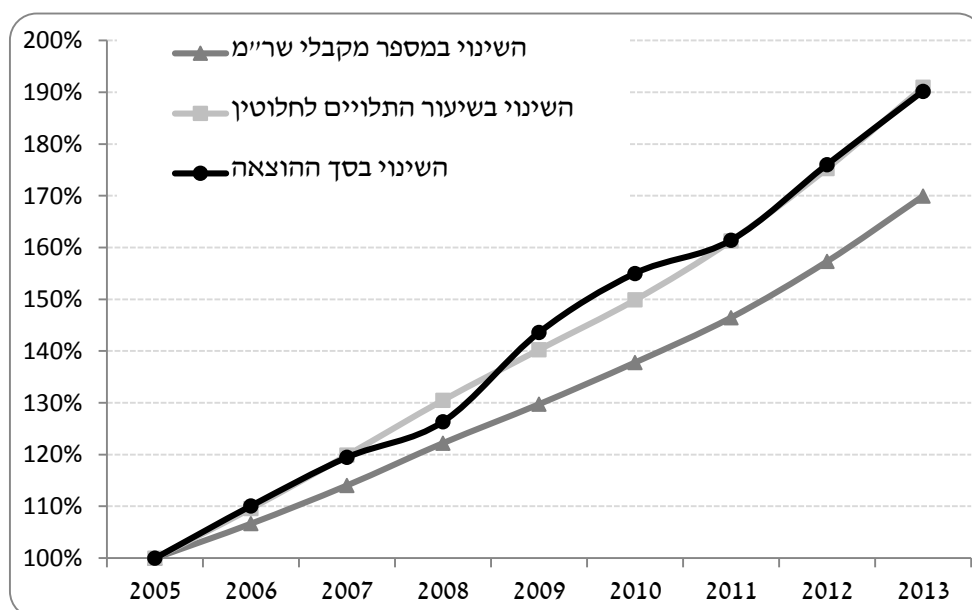
מקבלי הקצבה

בעשור האחרון אנו עדים לגידול מואץ במספר מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים. אחת הסיבות לגידול זה היא השיפור באיכות הטיפול הרפואי הניתן לחולים הקשים המאריך את חייהם יותר מבעבר. שיפור זה מתבטא בגידול המתמשך במספר המקבלים המוגדרים תלויים לחלוטין בעזרת הזולת ובגידול במספר הזכאים לשר"מ קשישים. סיבה נוספת היא הקדמת תחילת התשלום לקצבה: מספטמבר 2012, נכים ששיעור הנכות הרפואית שלהם לשר"מ הוא לפחות 75% ונקבעה להם זכאות ל-6 חודשים לפחות, משולמת להם קצבה החל ביום ה-31, לעומת תחילת תשלום מהיום ה-91 להופעת הליקוי לפני כן.

בדצמבר 2013 קיבלו 42,054 איש קצבה לשירותים מיוחדים, 8% יותר מאשר בדצמבר 2012, 5,571 בהם בפעם הראשונה. לצד השפעת השינויים בגובה הגמלה המשולמת (תשלום קח"ן והגדלת שיעורי הגמלה), לגידול בשיעור הזכאים ברמה הגבוהה השפעה חזקה על ההוצאה בתחום זה (תרשים 6) – בסך הכל הסתכמה ההוצאה בשנת 2013 בעבור ביטוח שר"מ ב-1.32 מיליארד ש"ח.

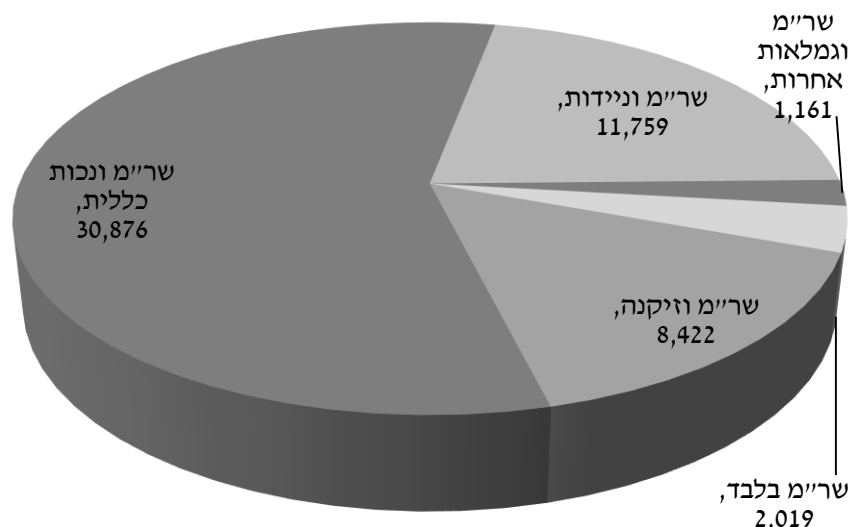
תרשים 6

השינוי במספר מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים ובהוצאה על שר"מ, 2005-2013

מרבית הזכאים לקצבה מקבלים גמלה אחת נוספת לפחות מענף נכות (תרשים 7). רבים ממי שאינם מקבלים גמלה נוספת מענף נכות הם אנשים לאחר גיל פרישה, שבחרו להוסיף ולקבל קצבת שר"מ במקום גמלת סיעוד¹¹ ומקבלים גם קצבת זיקנה.

תרשים 7
מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים לפי סוגי הגמלאות הנוספים¹², דצמבר 2013

כ-14.5% ממקבלי הקצבה זכאים לה בגין אחת מהעילות האוטומטיות הקבועות בתקנות – הבולטים שבהם הם מי שנזקקים לדיאליזה פעמיים בשבוע לפחות (לוח 15), בשל תקופת הזכאות כקבוע בתקנות. עם זאת, עילות הזכאות של המקבלים הקיימים שונות מאלו של המצטרפים החדשים: בקרב המצטרפים החדשים שיעור גבוה יותר זקוקים לקצבה בגין טיפול אקטיבי, ככל הנראה בשל השפעת תוחלת החיים בצל המחלה.

לוח 15
מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי ותק בקצבה ועילת זכאות
 (מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		עילת זכאות
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	5,571	100	36,483	100	42,054	סך הכל
25.2	1,402	0.8	290	4.0	1,692	עוברים טיפול אקטיבי
6.6	369	6.4	2,350	6.5	2,719	נזקקים לדיאליזה
0.9	50	3.8	1,380	3.4	1,430	סובלים מעיוורון
2.2	125	0.1	49	0.4	174	עברו השתלה
0.4	20	26.0	9,500	22.6	9,520	זקוקים לעזרה ברוב פעולות היומיום
26.9	1,499	29.1	10,628	28.8	12,127	זקוקים לעזרה בכל פעולות היומיום
37.8	2,106	33.7	12,286	34.2	14,392	תלויים לחלוטין בזולת

¹¹ קצבת שר"מ היא גמלה בכסף, גמלת סיעוד בדרך כלל בעין.

¹² אדם המקבל שתי גמלאות או יותר נספר יותר מפעם אחת, בהתאם למספר הגמלאות המשולמות לו.

כמחצית ממקבלי הקצבה (52%) זכאים לגמלה בשיעור 50%, וכ-6.5% זכאים לשר"מ מיוחד, נוכח הכנסותיהם או בשל ההבדלים במספר ימי ההמתנה עד תחילת הזכאות לקצבה בין שר"מ לנכות כללית (לוח 16).

לוח 16

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי ותק בקצבה, שיעור הגמלה וסוג הקצבה
(מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סה"כ		סוג הקצבה	שיעור גמלה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	5,571	100	36,483	100	42,054	סך הכל	50%
70.5	3,929	49.1	17,907	51.9	21,836	סך הכל	
55.8	3,110	35.4	12,906	38.1	16,016	שר"מ רגיל	
14.7	819	2.6	930	4.2	1,749	שר"מ מיוחד	
.	.	11.2	4,071	9.7	4,071	שר"מ קשישים	
17.2	958	27.6	10,085	26.3	11,043	סך הכל	105%
14.7	821	19.4	7,082	18.8	7,903	שר"מ רגיל	
2.5	137	1.1	402	1.3	539	שר"מ מיוחד	
.	.	7.1	2,601	6.2	2,601	שר"מ קשישים	
12.3	684	23.3	8,491	21.8	9,175	סך הכל	175%
11.0	614	17.7	6,452	16.8	7,066	שר"מ רגיל	
1.3	70	0.8	289	0.9	359	שר"מ מיוחד	
.	.	4.8	1,750	4.2	1,750	שר"מ קשישים	

בשנת 2013 הוגשו 37,519 תביעות לקצבה. כ-20 אלף בקשות נדונו בוועדות הרפואיות של הביטוח הלאומי (בדרך כלל, אם מבוטח הגיש תביעות לנכות ולשר"מ במקביל, הן נידונות ונספרות בנכות בלבד) – 5% יותר לעומת 2012. בכל בקשה התקיימו בממוצע כ-1.4 דיונים.

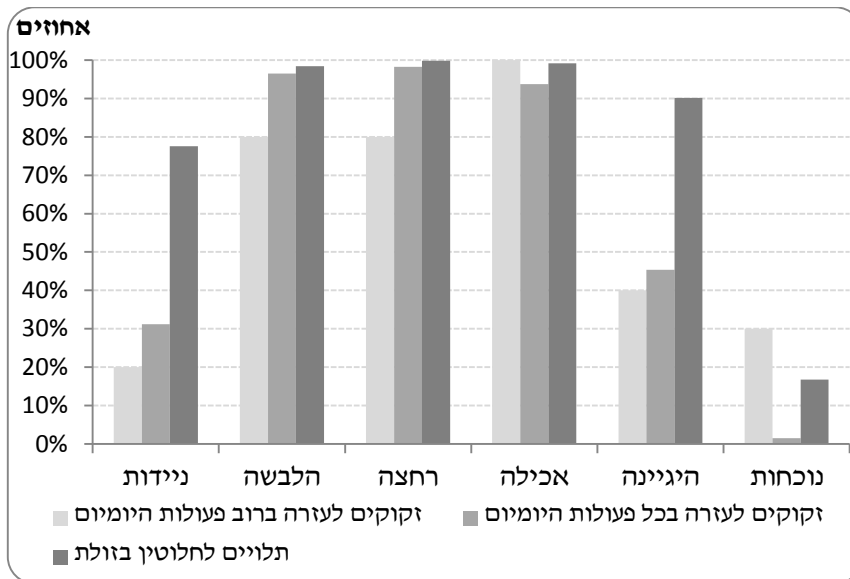
לוח 17

בקשות, דיונים וועדות רפואיות שהתקיימו בתחום שירותים מיוחדים, 2013

דיונים	בקשות	דרג דיון	ועדות
27,699	19,787	סך הכל	13,109
24,492	18,418	דרג ראשון	11,352
3,207	1,369	דרג שני – עררים	1,757

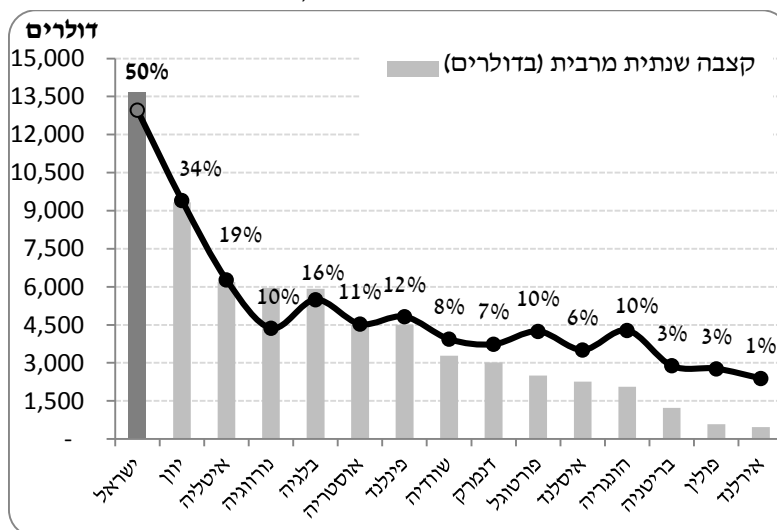
הפעולות שנבדקות במבחן הזכאות הן: ניידות בתוך הבית, הלבשה, רחצה, אכילה, היגיינה ונוכחות – כפוף למבחנים הכלולים בסולם של כף (ADL). מרבית מקבלי הקצבה המוגדרים כתלויים בזולת זקוקים לעזרה בהלבשה, רחצה ואכילה. מי שמוגדרים כתלויים לחלוטין בזולת נדרשים גם לעזרה בהיגיינה ובניידות בבית (תרשים 8).

תרשים 8
שיעור מקבלי שר"מ התלויים בזולת הנדרשים לעזרה בכל אחת מפעולות היומיום,
דצמבר 2013

סקירה של מערכת הביטחון הסוציאלי במבט בינלאומי שהתפרסמה בשנת 2010¹³, העלתה כי ברוב מדינות ה-OECD, אין הבחנה בין מי שתלויים בזולת בפעולות היומיום שהם בגיל העבודה לתלויים בגיל הפרישה, כפי שיש בישראל (שר"מ וסיעוד). יתרה מכך, ישנן מדינות שבהן לא ניתן תגמול מיוחד לנכים התלויים בזולת מלבד קצבת הנכות. בהשוואה למדינות שבהן משולמת קצבה ייעודית לתלויים בזולת, הגמלה המרבית המשולמת בישראל, הן נומינלית והן כאחוז מהתוצר לנפש, היא הגבוהה ביותר (תרשים 9).

תרשים 9
הקצבה המרבית המשולמת לנכים התלויים בזולת, ישראל ומדינות ה-OECD, 2010

¹³ ז'ק בנדלק ואחרים (2010). מערכת הביטחון הסוציאלי במבט בינלאומי: ישראל ומדינות ה-OECD, 2009.

נתונים נוספים

- כ-4% ממקבלי הקצבה הם בגיל העבודה ואינם זכאים לקצבת נכות, בדרך כלל משום שיש להם שכר גבוה מעבודה.
- אין הבדלים גדולים בשיעור הגברים והנשים המקבלים קצבת שר"מ, משום שהקצבה יכולה להוסיף ולהיות משולמת גם לאחר לגיל הפרישה.
- 53% ממקבלי הגמלה לשירותים מיוחדים בני 55 או יותר, אך רק כמחצית בהם נמצאו זכאים לראשונה לאחר שמלאו להם 55 שנים.
- כ-35% ממקבלי הגמלה לשירותים מיוחדים סובלים מבעיות נוירולוגיות. שיעורם של הסובלים מבעיה נפשית קטן במידה ניכרת לעומת שיעורם בקרב מקבלי קצבת נכות כללית (7% לעומת כ-33%). בין ההסברים לכך אפשר לציין את רף הנכות הרפואית הנדרש לצורך הזכאות לשר"מ ואת מבחני ה-ADL המשמשים לקביעת הזכאות ואשר בוחנים את הקושי בביצוע חמש פעולות היום-יום בלבד.
- ל-60% ממקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים נכות רפואית בשיעור של 90% לפחות.
- כ-22% ממקבלי גמלת שר"מ תלויים לחלוטין בזולת בביצוע כל פעולות היומיום. כשליש מהם מעסיקים בביתם עובד זר אחד לפחות.
- 5,244 מן המקבלים קצבת שר"מ בכל הרמות (שהם כ-12.5% מכלל המקבלים) מעסיקים בביתם עובד זר אחד לפחות. לעוד כ-5% מהמקבלים היתר לא ממומש להעסקת עובד זר.
- בין המעסיקים עובד זר, שיעור גבוה יותר של הזכאים לתוספת בודד/בודד חריג¹⁴ (26% לעומת 20%).

¹⁴ **בודד** הוא מבוטח הגר לבדו או עם בן משפחה מתחת לגיל 18 או עם מי שאינו בן משפחה כמוגדר בחוק, לרבות עקרת בית החיה לבדה בנפרד מבעלה.
בודד חריג הוא מבוטח המתגורר עם בן משפחה שמתקיים בו אחד מאלה: (א) הוא אינו מספק למבוטח שירותי משק בית בסיסיים, בגלל נכותו, גילו או שהוא בן משפחה מתנכר. (ב) הוא אינו מספק למבוטח שירותי משק בית בסיסיים בגלל נסיבות מיוחדות כגון שירות צבאי, או שרוב זמנו מוקדש ללימוד מקצוע. (ג) הוא אינו מסוגל בגלל נסיבות מיוחדות לסייע למבוטח בפעולות היום-יום שבהן נמצא המבוטח תלוי בעזרת הזולת (לדוגמה אב שאינו יכול לרחוץ את בתו), בתנאי שבפועל ניתן סיוע בפעולות אלה ע"י אדם שאינו מתגורר עם המבוטח באותו בית, או שקיימת הזנחה הנובעת מחוסר יכולת כלכלית לרכוש שירותים אלה. (ד) למרות האמור לעיל, מבוטח הגר עם בן משפחה שמתקיים בו אחד התנאים שלעיל, לא יוכר כבודד חריג אם בן משפחה אחר מדרגה ראשונה גר עימו באותו בניין, באותה חצר או בקיבוץ ונותן לו שירותי משק בית בסיסיים או טיפול אישי.

לוח 18

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי ותק בקצבה ונפת מגורים

(מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		נפה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	5,571	100	36,483	100	42,054	סך הכל
9.3	520	11.0	4,021	10.8	4,541	ירושלים
16.7	929	16.8	6,124	16.8	7,053	תל אביב
7.4	413	8.4	3,074	8.3	3,487	חיפה
5.0	279	5.1	1,854	5.1	2,133	אשקלון
8.8	490	9.0	3,277	9.0	3,767	באר שבע
0.6	33	0.6	219	0.6	252	גולן
5.7	319	5.3	1,920	5.3	2,239	השרון
4.2	232	4.0	1,463	4.0	1,695	חדרה
2.2	125	1.8	652	1.9	777	יהודה ושומרון
6.9	383	7.1	2,606	7.1	2,989	יזרעאל
1.3	73	1.9	689	1.8	762	כינרת
7.9	438	7.4	2,687	7.4	3,125	עכו
9.0	503	7.0	2,542	7.2	3,045	פתח תקוה
1.1	63	1.6	567	1.5	630	צפת
9.6	535	9.3	3,407	9.4	3,942	רחובות
4.2	236	3.8	1,381	3.9	1,617	רמלה

לוח 19

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי ותק בקצבה, מין וגיל
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		גיל	מין
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	5,571	100	36,483	100	42,054		סך הכל
52.8	2,939	53.3	19,459	53.3	22,398		גברים
7.3	409	4.6	1,692	5.0	2,101	24-18	
2.6	147	5.5	2,004	5.1	2,151	34-25	
4.6	255	5.7	2,066	5.5	2,321	44-35	
9.1	506	8.0	2,911	8.1	3,417	54-45	
21.9	1,222	15.1	5,499	16.0	6,721	64-55	
7.2	400	14.5	5,287	13.5	5,687	65 ויותר	
47.2	2,632	46.7	17,024	46.7	19,656		נשים
5.3	295	3.4	1,245	3.7	1,540	24-18	
3.4	188	4.5	1,637	4.3	1,825	34-25	
8.8	488	5.6	2,032	6.0	2,520	44-35	
13.2	734	8.7	3,180	9.3	3,914	54-45	
16.5	919	16.9	6,169	16.9	7,088	64-55	
0.1	8	7.6	2,761	6.6	2,769	65 ויותר	

לוח 20

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי ותק בקצבה, מין וגיל בעת ההצטרפות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		גיל הצטרפות	מין
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	5,571	100	36,483	100	42,054		סך הכל
52.8	2,939	53.3	19,459	53.3	22,398		גברים
7.4	410	11.5	4,186	10.9	4,596	24-18	
2.7	148	4.4	1,598	4.2	1,746	34-25	
4.6	258	6.7	2,436	6.4	2,694	44-35	
9.3	519	11.8	4,291	11.4	4,810	54-45	
22.1	1,232	17.4	6,337	18.0	7,569	64-55	
6.7	372	1.7	611	2.3	983	65 ויותר	
47.2	2,632	46.7	17,024	46.7	19,656		נשים
5.3	296	9.0	3,276	8.5	3,572	24-18	
3.4	187	5.1	1,871	4.9	2,058	34-25	
8.9	493	8.9	3,232	8.9	3,725	44-35	
13.2	734	14.7	5,364	14.5	6,098	54-45	
16.6	922	9.0	3,281	10.0	4,203	64-55	

לוח 21

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי ותק בקצבה וליקוי עיקרי
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		ליקוי עיקרי	
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	5,571	100	36,483	100	42,054	סך הכל	סך הכל
4.9	271	7.7	2,806	7.3	3,077	סך הכל	נפשי
3.6	203	5.1	1,851	4.9	2,054	הפרעות פסיכוטיות	
1.2	68	2.6	955	2.4	1,023	הפרעות פסיכונורוטיות	
3.5	193	9.4	3,439	8.6	3,632		פיגור שכלי
54.8	3,050	20.5	7,487	25.1	10,537	סך הכל	פנימי
40.6	2,260	7.2	2,628	11.6	4,888	בלוטות הלימפה	
3.6	202	1.1	390	1.4	592	מחלות דם (אנמיה)	
5.0	276	5.2	1,887	5.1	2,163	סוכרת	
1.4	75	1.8	667	1.8	742	מחלות ריאה	
0.0	1	0.1	32	0.1	33	אסטמה	
1.4	76	1.9	704	1.9	780	מחלות לב	
0.8	45	0.5	180	0.5	225	מחלות כבד	
2.1	115	2.7	999	2.7	1,114	פנימי-אחר	
7.4	410	8.2	3,000	8.1	3,410	סך הכל	אורוגניטלי
7.1	393	7.5	2,717	7.4	3,110	כליות	
0.2	11	0.5	192	0.5	203	שלפוחית השתן	
0.1	6	0.3	91	0.2	97	אורוגניטלי-אחר	
18.9	1,054	37.0	13,486	34.6	14,540	סך הכל	ניורולוגי
18.0	1,003	34.4	12,532	32.2	13,535	תסמונות מוחיות והפרעות עצבים	
0.7	36	2.0	736	1.8	772	הפרעות פרכוסיות	
0.3	15	0.6	218	0.6	233	ניורולוגי-אחר	
7.6	422	8.7	3,167	8.5	3,589	סך הכל	לוקומוטורי
6.6	369	6.3	2,286	6.3	2,655	מחלות עצמות ופרקים	
0.3	15	0.6	217	0.6	232	פגיעה בעמוד השדרה	
0.1	7	0.4	154	0.4	161	גפיים עליונות	
0.6	31	1.4	506	1.3	537	גפיים תחתונות	
.	.	0.0	4	0.0	4	לוקומוטורי-אחר	
2.8	155	8.3	3,011	7.5	3,166	סך הכל	חושי
2.7	150	7.9	2,881	7.2	3,031	ראייה	
0.1	5	0.4	130	0.3	135	שמיעה	
0.3	16	0.2	87	0.2	103	סך הכל	אחר
0.0	2	0.1	23	0.1	25	אף, פה וגרון	
.	.	0.0	3	0.0	3	לסתות ושיניים	
0.0	2	0.2	55	0.1	57	צלקות ופגימות בעור	
0.2	12	0.0	6	0.0	18	אחר	

לוח 22

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי ותק בקצבה, שיעור הגמלה ואחוזי הנכות הרפואית

(מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		אחוזי נכות רפואית	שיעור גמלה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	5,571	100	36,483	100	42,054		סך הכל
70.5	3,929	49.1	17,907	51.9	21,836		50% סך הכל
4.8	267	7.0	2,546	6.7	2,813		69-60
5.5	307	8.2	3,008	7.9	3,315		79-70
5.8	323	8.7	3,156	8.3	3,479		89-80
54.4	3,032	25.2	9,197	29.1	12,229		100-90
17.2	958	27.6	10,085	26.3	11,043		105% סך הכל
1.1	63	2.6	955	2.4	1,018		69-60
1.8	102	4.5	1,648	4.2	1,750		79-70
2.7	148	6.3	2,280	5.8	2,428		89-80
11.6	645	14.3	5,202	13.9	5,847		100-90
12.3	684	23.3	8,491	21.8	9,175		175% סך הכל
0.4	24	0.7	239	0.6	263		69-60
0.8	44	2.0	741	1.9	785		79-70
0.9	50	3.2	1,163	2.9	1,213		89-80
10.2	566	17.4	6,348	16.4	6,914		100-90

לוח 23

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי העסקת עובד זר וזכאות לתוספת לבודד/בודד חריג

(מספרים מוחלטים ואחוזים), **דצמבר 2013**

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		תוספת לבודד	העסקת עובד זר
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	5,571	100	36,483	100	42,054		סך הכל
2.0	113	14.1	5,131	12.5	5,244		מעסיק עובד זר
1.9	106	10.3	3,768	9.2	3,874		לא
0.1	3	2.2	811	1.9	814		בודד
0.1	4	1.5	552	1.3	556		בודד חריג
98.0	5,458	85.9	31,352	87.5	36,810		לא
86.4	4,813	67.9	24,783	70.4	29,596		לא
7.6	421	10.6	3,874	10.2	4,295		בודד
4.0	224	7.4	2,695	6.9	2,919		בודד חריג

לוח 24

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים שפנו לרשות ההגירה, לפי ותק בקצבה, שיעור הגמלה והעסקת עובד זר (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		העסקת עובד זר	שיעור גמלה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	163	100	7,075	100	7,238		סך הכל
8.6	14	16.6	1,176	16.4	1,190		50% סך הכל
4.3	7	10.8	765	10.7	772		מעסיק עובד זר
4.3	7	5.8	411	5.8	418		היתר לעובד זר
28.8	47	29.2	2,068	29.2	2,115		105% סך הכל
19.6	32	20.2	1,431	20.2	1,463		מעסיק עובד זר
9.2	15	9.0	637	9.0	652		היתר לעובד זר
62.6	102	54.2	3,831	54.3	3,933		175% סך הכל
45.4	74	41.5	2,935	41.6	3,009		מעסיק עובד זר
17.2	28	12.7	896	12.8	924		היתר לעובד זר

לוח 25

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים שפנו לרשות ההגירה לפי ותק בקצבה, סוג הקצבה והעסקת עובד זר (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצטרפים חדשים		מקבלים קיימים		סך הכל		העסקת עובד זר	סוג קצבה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים		
100	163	100	7,075	100	7,238		סך הכל
93.9	153	66.2	4,685	66.7	4,838		שר"מ רגיל
64.4	105	47.7	3,371	47.9	3,476		מעסיק עובד זר
29.5	48	18.6	1,314	18.8	1,362		היתר לעובד זר
6.1	10	4.8	336	4.8	346		סך הכל
4.9	8	3.5	246	3.5	254		מעסיק עובד זר
1.2	2	1.3	90	1.3	92		היתר לעובד זר
.	.	29.0	2,054	28.6	2,054		סך הכל
.	.	21.4	1,514	21.0	1,514		מעסיק עובד זר
.	.	7.6	540	7.5	540		היתר לעובד זר

לוח 26

שיעורי הגמלה של המצטרפים חדשים לפי סניף ראשי
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

שיעור גמלה			סך הכל	סניף	
175	105	50			
12.3	17.2	70.5	100	5,571	סך הכל
9.7	11.4	79.0	100	176	ירושלים
10.9	19.7	69.4	100	193	תל אביב
9.7	17.3	73.0	100	300	חיפה
12.6	12.1	75.3	100	239	אשדוד
9.7	14.9	75.3	100	154	אשקלון
10.5	16.0	73.5	100	257	באר שבע
11.6	10.4	78.0	100	164	בני ברק
15.7	18.6	65.7	100	236	חדרה
14.2	19.3	66.6	100	296	חולון
10.9	19.8	69.3	100	303	טבריה
14.0	12.9	73.0	100	356	יפו
11.0	21.4	67.6	100	318	כפר סבא
11.8	20.4	67.7	100	279	כרמיאל
13.9	17.8	68.3	100	180	נהריה
8.1	15.1	76.9	100	186	נצרת
13.0	22.2	64.9	100	185	נתניה
5.9	15.3	78.8	100	203	עפולה
14.6	16.9	68.5	100	89	פתח תקוה
16.0	19.8	64.2	100	81	קריות
8.0	17.2	74.8	100	163	ראשון לציון
12.9	14.4	72.7	100	209	רחובות
17.5	17.7	64.7	100	513	רמלה
13.0	19.1	67.8	100	491	רמת גן

נושא לדיון – ילדים עם אוטיזם המקבלים גמלה לילד נכה

אוטיזם היא הפרעה התפתחותית מקבוצת תסמונות הרצף האוטיסטי (spectrum Autism - ASD disorder). כיום מקובל לראות בהפרעה זו אחת מהפרעות התפתחותיות נרחבות (PDD – Pervasive Developmental Disorders) הבאות לידי ביטוי כמעט בכל ממדי ההתפתחות של הילד: עיכובים וקשיים באינטראקציה חברתית ובשפה, ובשיעור גבוה גם ביכולות קוגניטיביות, מוטוריות וחושיות, ועיכובים וקשיים ביכולות הרגשיות של הילד ובתבניות התנהגות שלו המתבטאות במשחק ובשפה. הרפואה מניחה כיום כי גורמים גנטיים, מטבוליים וסביבתיים גורמים להופעת האוטיזם¹⁵.

התפתחות הזכאים לגמלה בגין אוטיזם

עד שנת 2006, חלק מהילדים עם אוטיזם קיבלו גמלה לילד נכה רק אם הוכח כי הם תלויים בעזרת הזולת. בעתירה לבג"ץ, שהוגשה בספטמבר 2006 בידי האגודה הלאומית לילדים אוטיסטים (אלו"ט) והעמותה לילדים בסיכון (בג"ץ 7879/06) נגד הביטוח הלאומי, נדרש המוסד להעניק גמלה בשיעור 100% לכלל הילדים עם אוטיזם, בטענה כי תקנות הביטוח הלאומי אינן מבחינות בין ילדים עם אוטיזם ברמת תפקוד שונה¹⁶. הביטוח הלאומי טען בתגובה, כי לא כל הילדים המאובחנים כלוקים בליקוי על הרצף האוטיסטי הם בעלי נכות דומה, ולכן הכרה אוטומטית בזכאות לגמלה שלהם אינה במקומה. בשנת 2006 ניתן צו ביניים, שלפיו כל ילד שאובחן כסובל מליקוי על הרצף האוטיסטי יהיה זכאי לגמלה בשיעור 100% המוענקת מתוקף תקנות הביטוח הלאומי.

במאי 2008 מינה שר הרווחה, יצחק הרצוג, ועדת מומחים בראשות הפרופ' אברהם שטינברג, לדון בפן המקצועי של הסוגיות המועלות בעתירה. כתב המינוי הסמיך את הוועדה לבחון את השאלה, האם כל הילדים הסובלים מלקות ברצף האוטיסטי (PDD או ASD), לרבות PDD NOS¹⁷ ותסמונת אספרגר, מצבם הפסיכיאטרי-התנהגותי דומה. הוועדה גם התבקשה לחוות דעתה בנוגע למבחנים שיש לערוך כדי לאבחן ילדים הסובלים מליקויים כאמור ובנוגע לאפשרות להעניק להם גמלה באופן מדורג, בהתאם לממצאים שייקבעו באותם מבחנים.

ועדת שטינברג קבעה כי התקנות "כוללות בצורה ברורה את כל הרצף האוטיסטי, לרבות PDD NOS ותסמונת אספרגר". היא המליצה, כי לכלל הילדים עד גיל 7 שאובחנו כאוטיסטים תוענק גמלה מלאה. לעומתם, לילדים בני 7 ויותר הומלץ להעניק גמלה באופן מדורג, בהתאם לחומרה של הפרעת התפקוד שלהם וללא קשר לאבחנה הספציפית בתוך הרצף האוטיסטי. בשנת 2009

¹⁵ מתוך: <http://www.wikirefua.org.il> – אוטיזם.

¹⁶ תקנות הביטוח הלאומי (דמי מחיה, עזרה ללימודים וסידורים לילד נכה), התשנ"ח-1998: ילד הסובל מאוטיזם או מפסיכוזא וכן ילד במצב פסיכיאטרי-התנהגותי דומה לליקויים האמורים.

¹⁷ הפרעה התפתחותית נרחבת לא משויכת.

אימץ הביטוח הלאומי את דוח הוועדה ומסקנותיה, לרבות קביעתה בדבר האופן הנכון והראוי לאבחן ילדים עם אוטיזם. למרות זאת, עד היום לא הוסכם על שיטות האבחון כדי להבחין בין ילדים בתוך הרצף האוטיסטי¹⁸.

הגידול במספר הילדים עם אוטיזם

שנים האחרונות קיימות עדויות אפידמיולוגיות לגידול טבעי במספר הילדים עם אוטיזם. כמה סיבות לכך:

1. כחלק מהתגברות המודעות לבעיות רפואיות ולחשיבות הטיפול המוקדם בהן, עולה המודעות ללקות בתוך הרצף האוטיסטי, המתבטאת במספר האבחנות הגדל לאוטיזם קל (בעיקר בקרב בנים).
2. התפתחות הרפואה הובילה לירידה בגיל שבו אפשר לאבחן לקות של אוטיזם: בעבר היה מקובל לאבחן בערך בגיל 8, כיום ילדים רבים מאובחנים כבר בגיל 3 (עובדה זו משפיעה על משך שהותם במערכת הביטוח הלאומי).
3. גיל הילודה הממוצע, גם בקרב נשים וגם בקרב גברים, עולה עם השנים. בספרות הרפואית יש עדויות להשפעת גיל הילודה על איכות הביצית והזרע ועקב כך גם על גידול בהסתברות לבעיות בריאות.

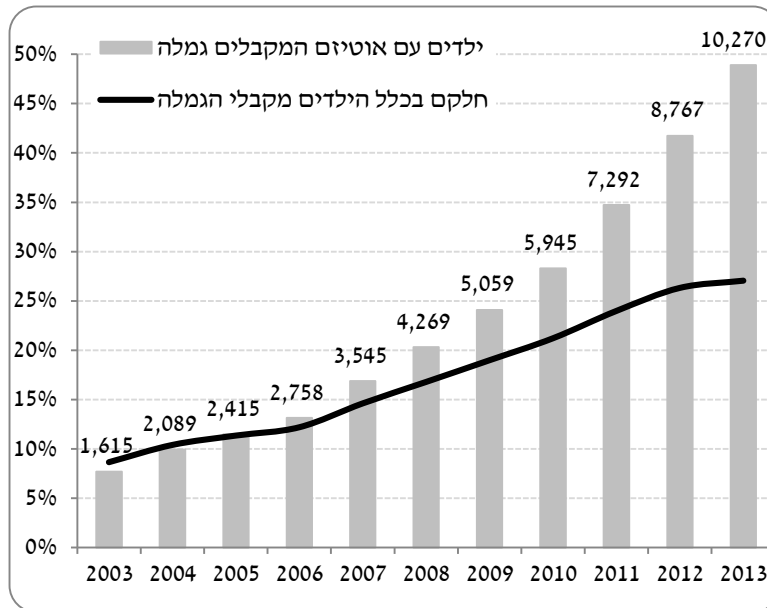
מנתוני הביטוח הלאומי עולה כי לידה אחת מתוך 200 לידות חי היא של ילד עם אוטיזם. בדצמבר 2013 קיבלו 10,270 ילדים כאלה גמלה חודשית, שהם כ-27% מכלל הילדים מקבלי הגמלה וכ-0.4% מכלל הילדים בישראל.

הגידול במספר הילדים עם אוטיזם הזכאים לגמלה

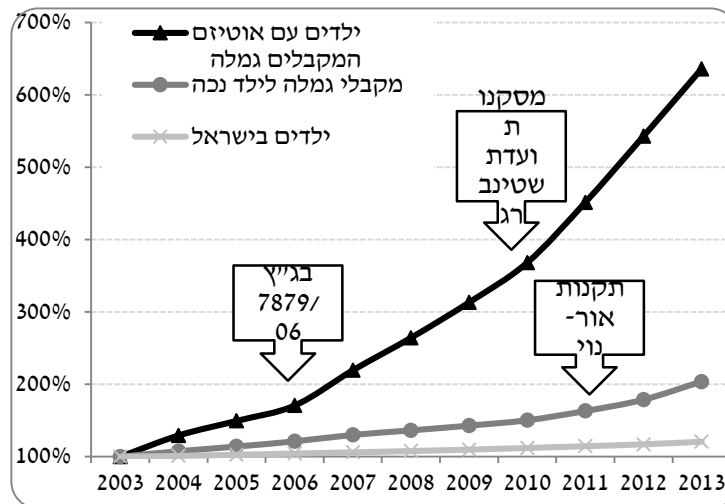
מלבד הגידול הטבעי במספר הילדים עם אוטיזם, אפשר לזהות את השפעתם הישירה של צו הביניים ומסקנות ועדת שטינברג על מספר הילדים המקבלים גמלה בגין אוטיזם (תרשימים 1 ו-2). מאז ניתן הצו, גדל קצב הגידול השנתי במספרם פי 2, וההתייצבות בשיעורם בכלל הילדים המקבלים גמלה ב-2013 נזקפת ליישום תקנות אור-נוי, שבעקבותיהן גדל מספרם של כלל הזכאים לגמלה לילד נכה.

¹⁸ מתוך: <http://www.abiliko.co.il> - היסטוריה של אוטיזם בישראל ובעולם.

תרשים 10
ילדים עם אוטיזם המקבלים הגמלה לילד נכה
וחלקם בכלל מקבלי הגמלה, 2013-2003

תרשים 11
שיעור השינוי במספר מקבלי הגמלה לילד נכה, מספר הילדים עם אוטיזם
המקבלים גמלה ומספר הילדים בישראל, 2013-2003

מאפיינים נבחרים של ילדים עם אוטיזם

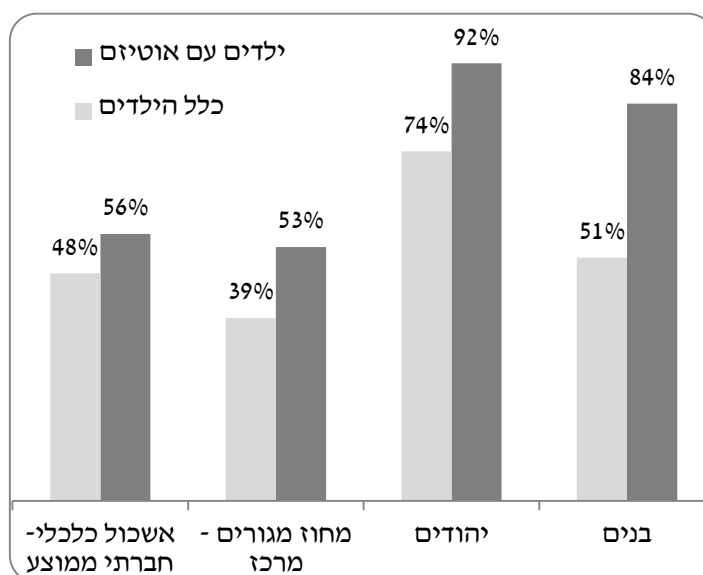
בקרב הילדים עם אוטיזם קיים שיעור גבוה של בנים בהשוואה לחלקם באוכלוסיית הילדים (84% לעומת 51%) – תופעה מוכרת שעדיין לא נמצאה הסיבה לקיומה (תרשים 3).

שיעורים גבוהים של ילדים עם אוטיזם יש גם בקרב ילדים יהודים, ילדים המתגוררים במרכז הארץ (מחוז תל אביב ומרכז) וילדים השייכים למעמד חברתי-כלכלי גבוה יותר. שיעור נמוך נמצא בצפון הארץ ובאזור ירושלים¹⁹. ייתכן שההבדלים בין האזורים קשורים לכך שהמודעות ללקות זו אינה זהה בכלל חלקי האוכלוסייה בישראל.

בימים אלה מינהל המחקר של הביטוח הלאומי שותף ומסייע לשלושה מחקרים על ילדים עם אוטיזם בישראל: (א) אוטיזם בילדים שנולדו בשנים 1992-2009. (ב) השפעת זיהום האוויר על אוטיזם בקרב ילדים שנולדו בשנים 2000-2009. (ג) ההסתברות לאוטיזם בקרב משפחות עם ילד המאובחן באוטיזם. מחקרים אלה ואחרים בתחום, נועדו להרחיב את הידע לגבי תופעה זו שהיקפיה גדלו בשנים האחרונות.

תרשים 12

מאפיינים נבחרים של ילדים עם אוטיזם וילדים בישראל, דצמבר 2013

¹⁹ לא ברור מה קדם למה – ייתכן שמקום המגורים של הילדים עם אוטיזם מושפע מהפיזור הגיאוגרפי של מרכזי הטיפול באותם ילדים, אך אולי דווקא הפיזור של מרכזי הטיפול מושפע ממקום מגוריהם של הילדים.

נספחים

נספח 1

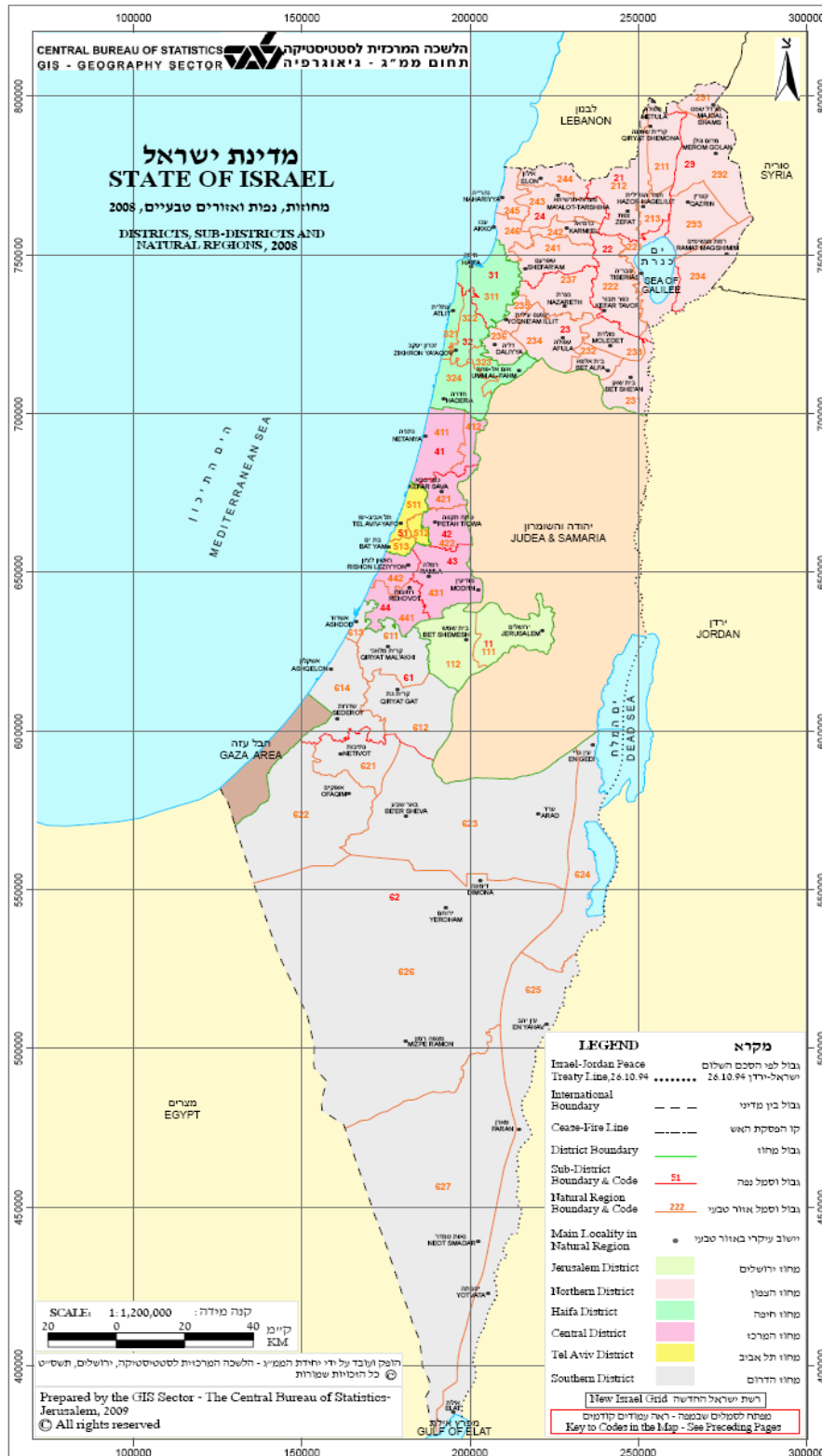
שיעורי הגמלה לילד נכה על-פי התקנות

תוספת גמלה	שיעור גמלה	עילת הזכאות	הגדרה
	50%	1. במידה רבה	ילד התלוי בעזרת הזולת
17%	128%	2. לחלוטין	
	100%	1. זקוק לעירוי	ילד הזקוק לטיפול רפואי מיוחד
17%	100%	2. מקבל דיאליזה או צנתור פעמיים ביום	
17%	100%	3. מקבל טיפול אימונוסופרסיבי לאחר השתלה	
17%	100%	4. מחלה ממושכת וקשה כתוצאה מטיפול אימונוסופרסיבי	
17%	100%	5. מטופל בתכשירים ציטוטוקסיים	
17%	100%	6. אורטרוסטמיה, גסטרוטומיה, גגונוסטומיה, קולוסטומיה או ציסטוסטומיה	
17%	100%	7. דחף בלתי נשלט לאכילה	
17%	100%	8. הזנה תוך ורידית	
17%	100%	9. טיפול בחמצן טרכאוסטומיה	
17%	100%	10. טיפולים קבועים למשך חצי שנה, טיפול במייצבי לחץ דם, אשפוז בית או אשפוז במשך 45 יום	
17%	100%	11. שבירות עצמות דלקות כרוניות	
17%	100%	12. חוסר תפקוד מלא של שתי גפיים	
17%	100%	13. בדיקות דם מחוץ לבית	
	50%	14. בדיקות דם פעמיים ביום בתוך הבית (על-פי הוראת רופא)	
17%	100%	15. תסמונת נדירה וקשה	
	50%	1. תסמונת דאון	ילד עם ליקוי מיוחד
17%	80%	2. ירידה בשמיעה	
	50%	3. ירידה בשמיעה של 40 דציבלים לפחות באוזן הטובה	
17%	80%	4. ליקוי ראייה	
	50%	5. עיכוב בהתפתחות	
17%	80%	6. אוטיזם	
17%	80%	7. נוכחות מתמדת	
	50%	8. השגחה קבועה	
	50%	9. סיוע בתקשורת	

אופן קביעת הזכאות לקצבה לשירותים מיוחדים, ישראל ומדינות נבחרות

מדינה	מבחן הערכת התלות
ישראל	ADL (הסולם של כץ): לבישה, אכילה, רחצה, ניידות בבית ושליטה על הפרשות
אוסטריה	ADL (הסולם של כץ): לבישה, אכילה, רחצה, ניידות בבית ושליטה על הפרשות
איטליה	ADL (הסולם של כץ): לבישה, אכילה, רחצה, ניידות בבית ושליטה על הפרשות
איסלנד	ADL (הסולם של כץ): לבישה, אכילה, רחצה, ניידות בבית ושליטה על הפרשות
אירלנד	ADL + בחינת היכולת לתקשר עם הסביבה, האוריינטציה הסביבתית והיכולת הקוגניטיבית
בלגיה	ADL (הסולם של כץ): לבישה, אכילה, רחצה, ניידות בבית ושליטה על הפרשות
בריטניה	בהתאם להערכת העובד
דנמרק	ADL + בחינת היכולת לנקות את הבית והתנהלות פיננסית עצמאית
הונגריה	ADL + בחינת כישורים אישיים (ניהול פיננסי), ניהול רפואי (עצמאי בלקיחת תרופות), תפקוד שכלי, אוריינטציה עם הסביבה, אוריינטציה בזמן, שמיעה, ראייה, מצב סוציו-אקונומי (מצב פיננסי, דיור, קשרים אישיים)
יוון	בהתאם להערכת הרופא
נורווגיה	בהתאם להערכת הרופא
סלובקיה	ADL + שימוש עצמי בתרופות ואוריינטציה סביבתית
פולין	ADL + בחינת היכולת לערוך קניות באופן עצמאי וניהול כספים עצמאי
פורטוגל	ADL ו-BARTHEL: שילוב בין שני מבחנים: אכילה, לבישה, ניידות בבית, ביצוע פעולות עצמאיות בשירותים (כולל רחצה וגילוח), שליטה בסוגרים ועלייה וירידה במדרגות.
פינלנד	אין מידע
שוודיה	ADL (הסולם של כץ): לבישה, אכילה, רחצה, ניידות בבית ושליטה על הפרשות

נספח 3
חלוקת מדינת ישראל למחוזות ולנפות

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

Abstract

The National Insurance Law defines three different types of benefits for persons dependent on the help of others, by age group: a) the benefit for disabled child for children under the age of 18; b) the attendance allowance for those from age 18 up to retirement age, and c) the long-term care benefit paid to those who have reached retirement age. The conditions of entitlement and the benefit levels vary with the different age groups. This survey will focus on the first two types of benefit: benefit for disabled child and attendance allowance.

The benefit for disabled child is meant to assist families caring for a child with special needs, in covering the expenses entailed in the difficult personal, nursing and all other treatments aimed at improving his functioning. It is also meant to encourage the family to care for their child at home and the community.

In the past two years, there has been a steady increase in the number of children receiving the benefit for disabled child, as a result of the expansion in the definition of disabled child eligible for this benefit. In December 2013 there were about 38,000 children receiving the benefit, who constitute approximately 15% of all children with special needs in Israel.

The attendance allowance is paid to those aged 18 and over and up to retirement age (sometimes, if they so choose, also after retirement age). This benefit aims to assist those who are dependent on the help of others to carry out everyday tasks (ADL) as well as those who are in need of constant supervision, in order to prevent danger to themselves or others. About 42,000 persons receive this benefit monthly in 2013. In this year there was an increase in the number of recipients relative to the previous year.

This survey presents the characteristics of these benefit recipients in 2013, distinguishing between those who began receiving benefits before 2013 and those who began receiving benefits in that year.

NATIONAL INSURANCE INSTITUTE
Research and Planning Administration

**Recipients of Benefit for Disabled Child
and Attendance Allowance, 2013**

by
Ofir Pinto

Jerusalem, July 2014